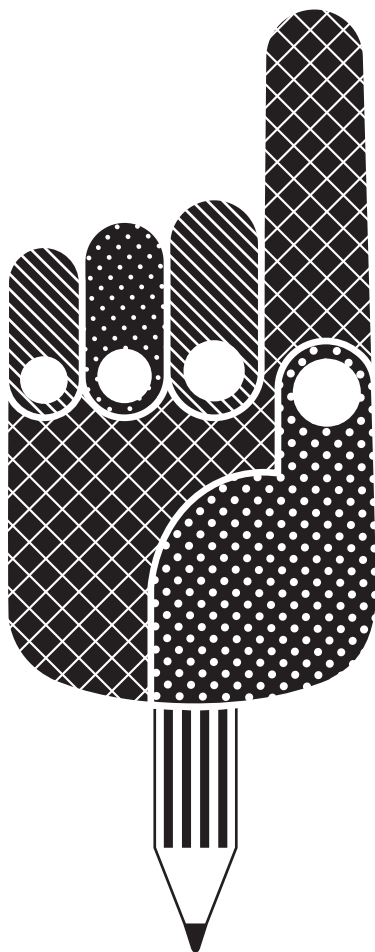

L'efecte Calders

Santi Baró

Premi Joaquim Ruyra 2015

laGalera

Un jurat format per Care Santos, Lluís Llorc, Abel Cutillas,
Laia Fàbregas i Gabi Martínez va atorgar
el 42è Premi Joaquim Ruyra de narrativa juvenil a aquesta obra,
durant la Nit de Santa Llúcia, l'11 de desembre de 2015.

Primera edició: març del 2016

Disseny de la coberta i gràfica: Toormix
Disseny de l'interior i maquetació: Toormix / La Galera

Edició: David Monserrat
Direcció editorial: Iolanda Batallé Prats

© Santi Baró, 2016, del text
© La Galera, SAU Editorial, 2016, de l'edició en llengua catalana

Casa Catedral
Josep Pla, 95 — 08019 Barcelona
www.lagalera.cat — lagalera@editorialgalera.com
facebook.com/editoriallagalera — twitter.com/editorialgalera

Imprès a Liberdúplex
Ctra. BV 2249. Km 7,4.
Polígon Ind. Torrentfondo. 08791 Sant Llorenç d'Hortons

Dipòsit legal: B-1.672-2016
Imprès a la UE

ISBN: 978-84-246-5786-4

Qualsevol mena de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació
d'aquesta obra resta rigorosament prohibida i estarà sotmesa a les sancions establertes
per la llei. L'editor faculta el CEDRO (Centre Espanyol de Drets Reprogràfics, www.cedro.org)
perquè n'autoritzi la fotocòpia o l'escaneig d'algun fragment a les persones que hi
estiguin interessades.

*A Tessa Calders,
per prestar-me els seus records.*

La Xarxa

En Xavier Morera mandreja pel menjador de caseva. Deixa el *Mortadelo y Filemón* damunt de la tauleta, davant del sofà, i s'aboca a la finestra. La Neus, una noia que treballa al restaurant que hi ha tot just a l'altra banda del carrer, tira aigua a cops de galleda damunt la vorera. Fa sol; els falciots i les orenetes xisclen, esverats, enmig d'acrobàcies aèries com competint amb les escandaloses gavines a veure qui fa més de soroll. En Xavier s'avorreix. No sap si continuar amb les aventures de *Mortadelo y Filemón*, si anar a la platja, si agafar la bicicleta o si atabalar a baix, a la botiga. A caseva tenen una llibreria, es diu La Xarxa, i viure envoltat de còmics i llibres li brinda l'oportunitat de suplir els amics que ell no té. En Xavier no té amics perquè els perd. De fet, li passa amb moltes coses; no sap on les deixa i acaba per no trobar-les més. Amb els

amics li passa tres quarts del mateix. Ell, però, no s'hi amoïna, que sol s'està molt bé. Ara, per exemple, podrà decidir què fer. Si tingués amics no ho podria decidir, ja que haurien d'arribar a un consens i potser acabaria fent alguna cosa que no li vindria de gust fer. Definitivament, no tenir amics no està del tot malament. La Neus ja ha entrat cap a dins amb la galleda a la mà. Per què deu tirar aigua al carrer cada dia i a la mateixa hora? És un vici estrany. Alguna vegada ha anat a menjar al restaurant on treballa la Neus; es diu Narra. Fan una paella que tothom diu que és tan bona, però a ell no li agrada ni l'arròs ni el peix. De fet, el seu poble és poble d'arròs i de peix. El poble, però, sí que li agrada. En Xavier viu a Llançà i s'adorm cada dia amb olor de mar.

Decideix baixar els esglaons que porten de la casa on viu a la llibreria. Una porta rere el taulell separa els dos espais. Un a dalt, l'altre a baix. Abans d'obrir sent que la mare parla molt animadament. Fins i tot li ha semblat percebre els *esmuacs* típics de regalar i rebre petons. Obre prudent i esdevé el centre de totes les mirades.

—Mira, aquest és el petit de la casa, en Xavier.

L'home que l'enfoca a través d'unes ulleres rodones i gruixudes de pasta i que se'l mira amb

expressió de qui és a punt d'explicar un acudit diu:

—Com ha crescut!

Tot seguit s'aboca damunt del taulell per encaixar-li la mà, cosa a la qual, en Xavier, respectuós i ben educat com és, correspon.

—Oh, és que ja és tot un homenet; quinze anys ens va fer el mes passat... —afegeix la mare.

—Prou que ho veig. Avui en dia sí que creixen, és cosa del progrés —respon l'home.

—És en Pere Calders, l'escriptor. Te'n recordes? —afegeix la mare.

En Xavier fa que sí amb el cap, vergonyós, i mare i escriptor continuen com si res, com si la quota de prestar-li atenció hagués caducat de sobte.

—I ja us quedeu aquí? —li pregunta la mare.

—Sí, tot l'agost si abans no ens fan fora... Vam arribar ahir havent dinat; cada vegada és més complicat moure tota la família.

En Xavier surt de darrere del taulell i es mou per l'interior de la botiga, entre els prestatges, com revisant que tot estigui al seu lloc, com si en fos l'amo. Ordena la pila dels *Lecturas*, mira de reüll aquell famós personatge i s'ofega davant la idea que busqui conversa sobre la seva obra, que li demani opinió. Ell no l'ha llegit i ja se sap

que els escriptors sempre volen parlar dels seus llibres. Si això passa, com se'n sortirà? Recorda que fa uns mesos li van fer una entrevista per la televisió i que la seva germana Marta va començar a cridar a tort i a dret, com si es calés foc, que en Calders sortia per la tele. En cosa de segons, tots: la mare, el pare, ell... tots, van envoltar l'aparell. En Xavier va adonar-se aquell mateix dia que ser escriptor era important, que ser en Pere Calders era important. La gent important surt per la tele. Com en Johan Cruyff o en Johan Neeskens. A en Xavier, se li fa estrany veure una persona amb tanta fama com per haver sortit per la tele parlant amb tal cordialitat amb sa mare i passant a buscar el diari per casa com la gent normal. Per això s'arrisca ronsejant per la llibreria, tot i saber-se en perill. Li resulta exòtic poder-lo veure en directe encara que sigui de reüll.

De fet, no és la primera vegada que el veu, però sí que és la primera vegada que el mira amb uns altres ulls. Que escriure articles al diari o llibres era una cosa, però sortir per la tele, com els jugadors del Barça, n'és una altra de completament diferent.

—Què, no vas a la platja?

Ups... En Xavier, de sobte, es posa en alerta;

s'adona que aviat li preguntarà pels seus llibres, els llibres que ell no ha llegit.

—És d'hora.

—Es passa el dia llegint! —Sa mare, com totes les mares, no pot ser més inoportuna.

—Ah, sí?

En Xavier, decidit a córrer escales amunt per salvar la pell, estudia l'estratègia de retirada, fa uns passos cap al taulell, dissimulant, i vigila de reüll la porta que el separa de l'escala.

—Sí —respon ben breu quan ja ha arribat a l'angle dret des d'on acostuma a atendre els clients sa mare.

—I què llegeixes?

Ja hi som, pensa en Xavier; ara com li diu a tot un senyor escriptor que no llegeix altra cosa que còmics del *TBO*, el *Mortadelo y Filemón*, el *Botonnes Sacarino* i el *Zipi y Zape* i que, del que escriu ell, és que ni idea. Posa una mà damunt del taulell, com per agafar impuls; el seu cos ja s'amaga darrere, mira la porta, la té a tocar...

—Es passa el dia enganxat al *Mortadelo y Filemón* —acusa sa mare, això sí, de bona fe.

—Jo sóc més de *Carpanta*. No l'has llegit mai?

En Xavier s'atura. Precaució. Ha de decidir en dècimes de segon si aquell comentari va de debò o, pel contrari, intenta prendre-li el pèl. Amb els

escriptors mai se sap, són gent rara, i allò a Llançà ho saben prou bé, que a Grifeu viu tot sol un poeta, en Palau i Fabre, que sembla que quan hi va arribar vivia dins d'una cabana sense aigua ni llum com si fos un esquimal. Són d'una altra pasta i no se sap mai si vénen o si van. Precaució.

—En Carpanta? —respon ell, indecís, enmig d'una rialleta de bon jugador de pòquer i amb el puny tancat al voltant del pom rodó de la porta, per si de cas.

—Sí, en Carpanta. Pobre home! Després de llegir-lo sempre em vénen unes ganes tremendes de cruspir-me un pollastre a l'ast.

—Sencer?

—Sencer! —certifica l'escriptor mentre registra el moneder, treu quinze pessetes per pagar el diari i, amb un gest inequívoc de marxar, les deixa damunt del taulell.

—Bé, ens anirem veient —diu a sa mare.

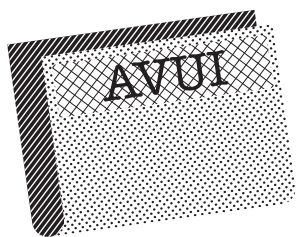
—Records a la Rosa.

En Xavier sospira alleugerit i s'esmuny, lentament, cap a l'escala. Abans de fugir del tot del seu camp visual, però, l'escriptor li adreça unes darreres paraules.

—Llegeix Carpanta i ja m'ho diràs.

En Xavier es limita a respondre amb un gest abans que l'escriptor faci dringar les cam-

panetes de l'entrada a la llibreria en obrir i tancar-se la porta del carrer. «Sembla ben bé un home normal», pensa en Xavier. No se li nota en res que sigui escriptor. Ho dissimula. Aquesta és la primera impressió que li deixa. La segona és que, de segur, hi ha gat amagat. Que no tot és com sembla.

L'Arca de Noè

Als afores del poble, enmig d'un camp d'oliveres, rere la via i la carretera, tres nois claven un cartell de fusta davant de l'entrada d'una barraça de pagès.

Un aguanta el pal esmolat en punxa en l'extrem que frega a terra; l'altre pica amb una pedreta el cap del cartell. El tercer s'ho mira i es queixa que van de tort. S'aturen i ho comproven des de la mateixa perspectiva del qui els avisa de la desviació.

—Ets molt llepafils, Colom, jo el veig ben dret.

—Doncs jo li dono la raó, Passerell, cau cap a l'esquerra. I si ja comencem les coses de tort, ja em diràs tu com acabarem!

En Passerell s'aparta dos metres més enrere, com qui contempla una obra d'art. En Colom i en Conill se'l miren esperant veredictes.

—La desviació és inapreciable, però teniu raó;

amb el pas del temps pot agafar la corba i acabar ben tort.

—Ah! —fan alhora en Passerell i en Colom.

Ara en Passerell carrega amb l'espatlla el pal mig enterrat per redreçar-lo i en Colom i en Conill el van guiant. Un cop estimen que la perpendicular és exemplar, li claven quatre pedrades i el fixen a terra.

Després s'agafen per les espatlles com els companys del jugador de futbol que està a punt de tirar el penal definitiu en una tanda de penals i contemplen, i admiren, el resultat.

«L'Arca de Noè», diu el rètol.

—I ara què fem? —pregunta en Colom.

—Hauríem d'entrar al club i assentar les bases —proposa en Conill.

—Les bases? —fa en Passerell.

—Sí, les bases; tota associació s'ha de regir per unes bases —conclou en Conill.

—Té raó en Conill —diu en Colom.

Els tres nois enretiren la cortina que fa de porta i passen cap a dins mig ajupits. L'espai, una mitja volta de pedra i el sòl de terra, humida i flairosa, amb tres coixins com a seients per protegir-se del fred. Cadascú pren el seu lloc i en Colom, amb esperit de lideratge, s'adreça a la resta:

—El nostre club privat es regirà per una norma elemental com a base i que serà bàsica.

—L'amistat! —el talla de manera eufòrica i espontània en Passerell...

—El llinatge, home! El llinatge! —s'espervera en Colom.

—Però l'amistat és l'amistat —intercedeix en Conill tot donant la raó a en Passerell.

En Colom fa un gest tirant les mans cap endavant pregant calma.

—I és clar! I és clar! Però no ens hem unit pas en aquest grup secret per ser amics, sinó per defensar els nostres drets.

—Quins drets?

—Això, quins drets?

—Caram, nois! Els nostres drets de tenir cognoms amb afinitat al món animal, redéu! —salta en Colom.

En Conill no ho veu clar:

—Però és que això, Colom, no és un dret; és una xamba...

—Sincerament —afegeix en Passerell—, el nostre fi ha de ser un altre.

En Colom es posa les mans al cap i fingeix perdre la paciència:

—A veeeeeeure!

En Passerell s'explica.

—La nostra associació ha d'existir bàsicament com a punt de reunió i de debat.

—Això estaria bé —assenyala en Conill.

—I per organitzar festes... —afegeix en Colom, que no vol que el deixin de banda.

—Festes? —repeteix escèptic del tot en Passerell—. No hi cabem!

—No han pas de ser dins la cabana; la cabana serà, com si diguéssim, el nucli organitzatiu, el centre d'operacions...

—Però per participar a les festes també serà requisit indispensable portar cognom d'animal? No vindrà ningú! —En Conill no ho veu clar, però en Colom s'afanya a fer matisacions.

—No home, no! El llinatge ha de ser condició bàsica per formar part del club i nosaltres, els membres, i només nosaltres, decidirem qui convidarem a les festes que organitzem es diguin ase o bèstia.

En aquestes senten unes passes a l'exterior. Els nois es miren amb expressió d'angoixa i adopten posició d'alerta, que mai se sap.

La cortina s'enretira l'espai suficient perquè un altre noi de classe, l'Emili Roqueta, tregui el cap.

—Que es pot?

En Passerell i en Conill es giren cercant la de-

cisió d'en Colom, com acceptant de manera natural el seu lideratge.

—És privat —respon sec.

En Roqueta, però, tira cap a dins i, com que no té coixí, s'asseu a terra.

—El què és privat?

—El club —li respon en Passerell.

—Ah, però això és un club?

En Colom fa notar que és el que mana:

—Sí, és un club, i per formar-ne part has de demanar l'ingrés de manera formal i complir tots els requisits.

—I quin són aquests requisits?

—Precisament ara en parlàvem —diu en Cornell.

—Bé, en tenim un de primordial —avança en Passerell—: tenir nom d'animal.

En Roqueta esclafeix a riure:

—Bé, jo no tinc nom d'animal, però quan vull ho sóc força...

Ningú més riu la seva gràcia i en Colom torna les coses al seu lloc:

—Si vols formar-ne part, ens hauràs de presentar la proposta d'ingrés de manera formal, tot i que, ja t'avanço, no prosperarà.

—Això és una merda! —protesta en Roqueta aïradament.

En Passerell en treu una que fa temps que li guarda:

—Què? Ara ja no te'n rius del meu cognom, eh?

En Conill s'hi apunta:

—Ni del meu.

—Hòstia, nois! No sabeu acceptar les bromes?

En Colom repeteix aquell gest tan seu de preguntar calma:

—Això és l'Arca de Noè i totes les decisions les prenem conjuntament i democràticament. No cal parlar-ne més; si hi vols ingressar, ningú t'ho nega, tens dret de sol·licitar-ho i, a partir d'aquí, nosaltres ho tramitarem.

—Molt bé. Si ho voleu així... —L'Emili Roqueta, sense saber massa per què ho fa, es posa dempeus amb compte de no picar el sostre i es posa la mà esquerra damunt del pit—. Jo, Emili Roqueta, sol·licito formalment ser admès com a soci de ple dret de l'Arca de Noè, tenint en compte les meves habilitats imitant el cant del gall dindi.

Tot seguit, en Roqueta separa els braços amb els colzes cap enfora i els dos punys enfrontats damunt del pit, com si fossin ales, i comença a córrer tot al voltant de la barraca imitant a la perfecció el cant nupcial del gall dindi. Quan

acaba l'actuació, resta a l'expectativa de la decisió. En Colom, un cop més, pren la paraula:

—Bé, si ens ho permets, hauries de sortir a fora mentre deliberem.

En Roqueta accepta de bon grat, dirigeix una darrera mirada de súplica a tots els membres de dret del club i surt a esperar-se repenjat al pal del cartell.

Els tres amics fundadors de l'Arca de Noè s'ajunten en una mena d'abraçada ritual al centre de la cabana. En Conill parla primer.

—No el podem admetre; la qüestió dels cognoms d'animals és primordial.

En Passerell no amaga que li té ganes:

—A més, ell sempre ha estat dels primers a l'hora de fer burla dels nostres noms...

En Colom, però, que d'un tros lluny se li nota que va per a polític, aporta una nova manera de veure les coses.

—A veure, senyors, no ens precipitem. La imitació del gall dindi hem d'admetre que ha estat genial, però, a més, cal pensar en la liquiditat econòmica de la nostra associació, i, aquí, en Roqueta pot tenir un paper fonamental; tots sabem que la família Roqueta és la més adinerada de tot Llançà.

—Però no podem pas vendre els nostres

principis! —En Passerell l'hi té jurada i no se n'amaga.

En Conill, però, pensa que el plantejament d'en Colom no va del tot mal encaminat i mira de donar-li la volta:

—De totes maneres, si hi pensem, Roqueta pot ser un cognom ben animal. Roqueta ve de roca, no? I què és una roca, sinó matèria orgànica i, per tant, animal?

—Això s'agafa amb pinces! —protesta en Passerell.

—Té una lògica... Té una lògica... —rumia en Colom, fent el gest d'acaronar-se la barbeta com els gran pensadors.

En Conill activa la cosa:

—Votem!

En Colom hi està conforme:

—Això, votem!

—Això serà una casa de barrets! —En Passerell no es conforma i en Colom argumenta.

—En tota associació, les decisions les prenen les majories i l'èxit d'un bon funcionament i convivència passa per acceptar-les. Votem?

En Passerell no ho pot rebatre i fa que sí amb el cap.

—Vots a favor de l'ingrés de l'Emili Roqueta a l'Arca de Noè?

Sorprenentment, la decisió és unànime. En Passerell, per no ser la nota discordant i donar exemple, és el primer d'alçar el braç. En Colom pronuncia solemne el veredict:

—Tres vots a favor, cap en contra. El senyor Emili Roqueta passa a formar part de ple dret de l'Arca de Noè.

En Passerell enretira la cortina i li fa un xiulet:

—Ja hi ha veredict.

En Roqueta entra cap cot i indecís, poruc, derrotat. De sobte, ingressar a l'associació ha esdevingut el somni de la seva vida, i, com que es veu més a fora que a dins, vet aquí l'ensopiment... En Colom fa de portaveu:

—Per unanimitat la proposta presentada per l'aquí present Emili Roqueta d'entrar a formar part de l'Arca de Noè ha estat acceptada. Benvingut al club!

En Roqueta, que no s'ho esperava, es queda uns instants parat, com si no entengués res, prudent... Després es deixa anar cridant, saltant i abraçant els seus nous socis un rere l'altre, sense acabar-se de creure que el que viu sigui real, feliç. També troba un moment per repetir la imitació del gall dindi, convençut que ha estat allò el que l'ha dut al triomf. Com un tribut.

—La primera cosa que hauràs de fer serà portar-te un coixí —li recomana en Conill quan acaba de fer l'indiot.

—Aquesta mateixa tarda ho faré...

Com que ja se'ls fa tard i a casa els esperen per dinar, surten tots quatre de l'Arca per arregar les bicicletes i pedalar plegats cap a Llançà. D'un tros lluny, per la carretera, reconeixen en Xavier Morera que se'ls apropa. S'enfronten una línia de quatre bicicletes contra una davant mateix del cartell.

—Ei! —fa en Morera.

—Ei! —van fent més o menys la resta.

—L'Arca de Noè? —llegeix en Xavier.

En Roqueta presumeix:

—És un club secret.

—Ah... —respon de manera breu en Morera.

—Només en poden formar part els que tenen nom d'animal... —aclareix en Colom.

En Xavier Morera els repassa d'un a un.

—Colom, Passerell, Conill... —Quan arriba a en Roqueta, es para—. I tu?

En Passerell, que sembla entossudit a portar-se a ell mateix la contrària, alça la veu.

—Ell és un membre protegit.

En Colom se'l queda mirant sorprès, ja que el títol que li ha trobat li agrada.

—I què feu? —vol saber en Morera.

—Com? —respon en Conill.

—Que què feu, al club.

—És secret dels membres. —En Roqueta, que hi ha entrat d'estranguis, sembla que és qui en gaudeix més.

—Ah! I jo en puc formar part?

En Passerell sap que el grup li'n deu una i passa al davant:

—Impossible! El llinatge animal és imprescindible.

—Jo em dic Morera i, Morera, és ben animal.

—T'equivoques, una morera és un arbre i un arbre és vegetal. Vegetal és una cosa i animal n'és una altra.

—Però em podeu fer membre protegit, també.

En Colom no vol perdre el protagonisme:

—Ho sento Xavier, però els nostres estatuts només ens permeten un membre protegit.

—Ah... Així no hi ha res a fer?

Els quatre membres de l'Arca de Noè fan que no amb el cap, recolzen els peus als pedals, tentinegen incerts les primeres pedalades com acròbates, enfilen els cent metres de camí de carro que els separa de la carretera i se'n van. En Xavier Morera es queda sol, torna a llegir aquell

rètol, i sent una ràbia tremenda que li puja des de l'espina per no poder-ne formar part.

Després agafa la carretera i pedala de pressa en direcció a Portbou per fer-se passar l'enrabiada. No ho aconsegueix. Hauria donat tot l'or del món, llavors mateix, per haver-se dit Xavier Pollastre, o Llebre, o Esquirol.

